

KETVIRTA DALIS.

OBAMOS GUDRAVIMAI (2009–2010 m.)

Dvyliktas skyrius. Statymo dvigubinimas	209
Tryliktas skyrius. „Nesibaigiančių pinigų juodoji skylė“	224
Keturioliktas skyrius. Nuo draugo iki priešo	240
Penkioliktas skyrius. Sugrauztas korupcijos	258

PENKTA DALIS.

PADĖTIS TAMPA NEVALDOMA (2011–2016 m.)

Šešioliktas skyrius. Kova su tiesa	277
Septynioliktas skyrius. Vidiniai priešai	294
Aštuonioliktas skyrius. Didžioji iliuzija	311

ŠEŠTA DALIS.

AKLAVIETĖ (2017–2021 m.)

Devynioliktas skyrius. Donaldso Trumpo eilė	327
Dvidešimtas skyrius. „Narkovalstybė“	341
Dvidešimt pirmas skyrius. Derėjimasis su Talibanu	355
Padėkos	372
Apie informacijos šaltinius	380
Apie autorių	384
Bibliografija	385
Nuotraukų šaltiniai	387

Aštuntas skyrius

MELAS IR PROPAGANDA

2007 m. vasario 27 d., vėlyvą rytą, automobiliu „Toyota Corolla“ prie Bagramo aviacijos bazės prisiartinio savižudis sprogdintojas. Jis prasmuko pro Afganistano policininkus pirmajame kontrolės poste ir nuvažiavo pagrindinių vartų link. Už ketvirčio mylios teroristas pasiekė antrąjį kontrolės postą, kuriame budėjo amerikiečių kariai. Tarp purvo klanų, pėsčiųjų maišalynėje ir eismo spūstyje jis detonavo savo liemenę su sprogmenimis.

Per šį sprogimą žuvo du amerikiečiai ir vienas Pietų Korėjos karys, priklausęs tarptautinei karinei koalicijai: saldumynus mėgęs dvidešimt septynerių metų JAV kariuomenės eilinis Danielis Zizumbo iš Čikagos; amerikietė korporacijos „Lockheed Martin“ sutartininkė Geraldine Marquez, ką tik šventusi savo 31-ąjį gimtadienį; ir seržantas Jun Jang-Ho, pirmasis Pietų Korėjos karys nuo Vietnamo karo laikų, žuvęs užsienio kariniame konflikte. Sprogimas taip pat atėmė gyvybes dvidešimčiai afganistaniečių darbininkų, kurie tą dieną buvo atėję į bazę ieškoti darbo.

Stengdamasis nepatraukti į save dėmesio, tą dieną Bagramo aviacijos bazėje lankėsi aukštas svečias, kuris per sprogimą nenukentėjo. Tai buvo viceprezidentas Dickas Cheney.

Cheney atsidūrė šioje karo zonoje per neskelbtą kelionę į regioną. Iš Islamabado atskridęs lėktuvu, kurio šaukinys „Air Force Two“ (t. y. lėktuvu, skraidinančiu JAV viceprezidentą), jis ketino Afganistane praleisti tik kelias valandas, skirtas susitikimui su prezidentu Hamidu Karzajumi. Tačiau blogas oras jam sutrukdė pasiekti Kabulą, tad jis praleido naktį Bagramo aviacijos bazėje, buvusioje maždaug už trisdešimties mylių nuo Afganistano sostinės. Ši bazė puikiai iliustravo Cheney administracijos vykdomą „pėdsakų gilinimo“ Afganistane politiką: augdama kaip ant mielių, bazė pavirto į didžiulę struktūrą su 9000 karių, sutartininkų ir kitų tarnautojų.

Praėjus kelioms valandoms po teroristinės atakos, Talibano atstovai susisiekė su žurnalistais ir pareiškė, kad tai yra Talibano darbas, o taikinyms buvęs būtent Cheney. Išjuokę tokį pareiškimą, JAV kariniai pareigūnai apkaltino sukilėlius skleidžiant melą, kuris esąs jų psichologinio karo dalis. Pasak šių pareigūnų, viceprezidentas buvo už mylios, kitame bazės gale, tad jam negrėsė joks pavojus, kita vertus, talibai negalėjo taip greitai surengti atakos prieš Cheney, ypač atsižvelgiant į tai, kad apie jo apsilankymą nebuvo skelbta iš anksto, be to, kelionės planai pasikeitė paskutinę minutę.

„Talibų tvirtinimai, kad jų taikinyms buvo viceprezidentas, yra absurdiški“, – teigė žurnalistams JAV ir NATO pajėgų atstovas spaudai pulkininkas Tomas Collinsas.

Bet būtent JAV kariniai pareigūnai sakė netiesą.

82-ajai desantinei divizijai priklausiusios kuopos vadas Shawnas Dalrymple'as, kuris, tada dar kapitonas, buvo atsakingas už Bagramo bazės apsaugą, dalyvaudamas kariuomenės organizuotoje apklausoje sakė, kad informacija apie Cheney buvimą bazėje visgi nutekėjo. Pasak Dalrymple'o, savižudis sprogdintojas pamatė transporto priemonių koloną, išvažiuojančią pro pagrindinius vartus, ir susisprogdino klaidingai manydamas, jog Cheney yra vienoje iš tų transporto priemonių.

Sprogdintojas suklydo ne taip jau beviltiškai. Viceprezidentas iš tikrųjų ruošėsi maždaug po trisdešimties minučių išvykti į Kabulą su kita automobilių kolona, sakė Dalrymple'as, kuris tada bendradarbiavo su saugumo tarnyba, planavusia Cheney kelionę.

„Kad ir kaip buvo stengiamasi nusišluoti Cheney apsilankymą, sukilėliai apie tai sužinojo, – pasakojo Dalrymple'as. – Jie pastebėjo pro vartus išvažiuojant koloną su šarvuotuoju didesnio pravažumo automobiliu ir pamanė, kad jame yra Cheney <...>. Daugeliui atsivėrė akys ir jie turėjo pripažinti, kad Bagramo bazė nėra saugi vieta. Egzistavo tiesioginis ryšys su sukilėliais.“

Nors JAV kariniai pareigūnai neigė pasikėsinimą į Cheney, jie taip nerimavo, kad talibai gali bandyti atakuoti jį pakeliui į Kabulą, jog iš pat pradžių sugalvojo gudrybę. Jų planas buvo išvežti viceprezidentą iš Bagramo bazės pro retai naudojamus vartus. Cheney palydos nariai kaip jaukas turėjo važiuoti didesnio pravažumo automobiliais, paprastai skirtais oficialiems aukšto rango asmenims. O Cheney su Dalrymple'u būtų važiavęs gremėzdiška karine transporto priemone, aprūpinta kulkosvaidžiu. „Niekas

nebūtų pagalvojęs, kad jis gali keliuoti šarvuotuoju sunkvežimiu“, – sakė Dalrymple'as.*

Po sprogintojo išpuolio šio plano buvo atsisakyta. Kariniai pareigūnai nusprendė, kad Cheney būtų per daug pavojinga keliauti plentu. Sulaukus, kol pasitaisė oras, viceprezidentas orlaiviu buvo išskraidintas į Kabulą, ten jis susitiko su Karzajumi. Tą pačią popietę Cheney be jokių naujų incidentų galiausiai išskrido iš Afganistano kariniu transportiniu lėktuvu „Boeing C-17 Globemaster III“.

Tačiau šis epizodas simbolizavo karo paaštrėjimą dviejuose frontuose. Kėsindamiesi į viceprezidento gyvybę gerai saugomoje Bagramo bazėje, talibai pademonstravo gebėjimą vykdyti įžūlias ir žiaurias atakas toli nuo sukilėlių atramos punktų Afganistano pietuose ir rytuose.

Nesakydami tiesos, kaip iš tikrųjų arti buvo sukilėliai, bandę pasikėsinti į Cheney gyvybę, JAV kariniai pareigūnai toliau grimzdo į visuomenės apgaudinėjimo liūną. Buvo meluojama apie daugybę karo aspektų – nuo pavienių įvykių iki bendrų tendencijų. Tai, kas prasidėjo kaip selektyvūs, egoistiniai pareiškimai, pavirto į tyčinius iškraipymus ir galiausiai į begėdiškas klastotes.

Jungtinėms Valstijoms ir jų sąjungininkams praėjusieji metai buvo bjaurūs visais atžvilgiais. 2006-aisiais savižudžių atakų padaugėjo beveik penkis kartus, o pakelės

* Praėjus metams po šio nepavykusio pasikėsinimo į Cheney, kapitonas Dalrymple'as išgelbėjo asmenį, kuris tapo kitu Jungtinių Valstijų viceprezidentu. Tas asmuo buvo Josephas Bidenas. 2008-ųjų vasarį du sraigtasparniai „Black Hawk“, skraidinantys tris Senato Užsienio reikalų komiteto narius – Bidena, Johną Kerry ir Chucką Hagelį – bei kitą personalą, per pūgą turėjo tūpti avariniu būdu maždaug už dvylikos mylių nuo Bagramo aviacijos bazės. Dalrymple'as vadovavo konvojui, kuris leidosi gelbėti senatorių; pastarieji keliavo po karo zoną su generolu majoru Davidu Rodriguezu. Po penkių valandų konvojus su šiais aukšto rango asmenimis saugiai grįžo į Bagramo bazę.

minų sprogimų, palyginti su 2005-aisiais, padvigubėjo. Problemą aštrino tas faktas, kad talibai rasdavo prieglobstį Pakistane, o Vašingtonas mažai ką galėjo padaryti. Prieš atvykdamas į Bagramo aviacijos bazę, Cheney susitiko su Pakistano prezidentu Pervezu Mušarafu ir paragino jį imtis griežtesnių priemonių. Diktatoriškas Pakistano vadovas nepažadėjo daugiau pagalbos sakydamas, kad jo vyriausybė jau „padarė maksimumą“.

Tuo pačiu metu Jungtinėms Valstijoms dar blogiau sekėsi kur kas didesniame kare Irake, kur įklimpo 150 000 JAV karių – beveik šešis kartus daugiau, negu buvo dislokuota Afganistane. 2007-ųjų sausį Bushas paskelbė į Iraką siųsiąs dar 21 500 karių ir paprašė Kongreso skirti papildomus 94 milijardus dolerių karo reikmėms. Karinės katastrofos Irake akivaizdoje Busho administracija visai stengėsi išsiskirti nuo suvokimo, kad pralaimima ir Afganistane.

Todėl, prasidėjus naujiems metams, Jungtinių Valstijų pajėgų Afganistane vadai viešumoje demonstravo naują optimizmo lygį – optimizmo, kuris buvo toks nepateisintas ir nepagrįstas, kad jų pareiškimai prilygo dezinformacijos kampanijai.

Generolas majoras Robertas Durbinas, atsakingas už afganistaniečių saugumo pajėgų rengimą, 2007 m. sausio 9 d. žurnalistams sakė: „Mes imame viršų.“ Jis pridūrė, kad Afganistano kariuomenė ir policija „ir toliau kiekvieną dieną rodo didžiulę pažangą“.

Po kelių savaičių 10-osios kalnų divizijos vadas generolas majoras Benjaminas Freakley pateikė dar šviesesnį situacijos įvertinimą. Sausio 27-ąją per spaudos konferenciją jis sakė: „Mes laimime.“ Nepaisydamas sprogdinimų bangos praėjusiais metais, Durbinas pareiškė, kad amerikiečių ir afganistaniečių pajėgos padarė „didžiulę pažangą“

ir „nugalėjo Talibaną ir teroristus, kurie kenkia šiai nacijai kiekviename žingsnyje“. Freakley taip pat teigė, kad sukilėliai „nepasiekė nė vieno iš savo tikslų“ ir kad „jūsų laikas greitai baigiasi“. O savižudžių atakų gausėjimą jis telaiškė tiesiog Talibano „desperacijos“ ženklu.

Po trijų dienų Karlas Eikenberry – dabar trijų žvaigždučių generolas, antrą kartą tarnaujantis Afganistane, – lankėsi Berlyne stiprindamas NATO pajėgų palaikymą europiečių visuomenėje. Kaip JAV karo vadas, jis sakė, kad sąjungininkai 2007-aisiais „daug prisidėjo prie sėkmės“, ir leido suprasti, kad Talibanas panikuoja. „Mūsų vertinimu, jie karštingai skaičiuoja laiką, kuris veikia prieš juos.“

Džiaugsmingose generolų kalbose ignoruoti gausūs žvalgybos pranešimai, kuriuose buvo teigiama, kad sukilimas stiprėja. Nuolatiniai teiginiai apie Talibano desperaciją visiškai prieštaravo įslaptintoms ataskaitoms, mat šiose pabrėžtas sukilėlių tikėjimas, kad momentas ir laikas dabar jiems ypač palankus.

2006-ųjų vasarį Jungtinių Valstijų ambasadorius Afganistane Ronaldas Neumannas savo slaptoje diplomatinėje kablogramoje, skirtoje oficialiems JAV asmenims, sakė, kad pasitikintis Talibano lyderis jį perspėjo: „Jūs turite visus laikrodžius, bet mes turime visą laiką.“

Dalyvaudamas projekto „Išmoktos pamokos“ apklausoje, neįvardintas Busho administracijos narys teigė, kad sparčiai daugėjant savižudžių atakų ir pakelės minų sprogimų (šią taktiką sukilėliai perėmė iš Irano), oficialūs JAV asmenys Afganistane ėmė baimintis, jog šioje šalyje gali pasikartoti „Tet (Naujųjų Metų) puolimas“. Omenyje turėta kraugeriška karinė kampanija, kurią 1968-aisiais surengė Šiaurės Vietnamo pajėgos; šis įvykis pakirto Vietnamo karo palaikymą visuomenėje. Minėtasis asmuo sakė:

„Persilaužimas įvyko 2005-ųjų pabaigoje – 2006-ųjų pradžioje, kai mes pagaliau pripažinome faktą, kad egzistuoja sukilimas, kuris iš tikrųjų gali lemti mūsų pralaimėjimą. 2005-ųjų pabaigoje viskas pakrypo bloga linkme.“

Kaip aukščiausio rango diplomatas, Neumannas atvyko į Kabulą 2005-ųjų liepą. Jis, buvusio JAV ambasadoriaus Afganistane sūnus, čia taikiu metu praleido malonią vasarą 1967-aisiais, kai būdamas jaunas jaunavedys keliavo po šalį, stovyklavo ir jodinėjo arkliais bei jakais. Dabar, po trisdešimt aštuonerių metų, jis grįžo į Afganistaną, kuriame jau ketvirtį amžiaus be paliovos vyko karas. Neumannas savo viršininkams Vašingtone sakė, kad yra akivaizdu, jog smurto Afganistane tik daugės.

Dalyvaudamas diplomatų apklausoje, Neumannas kalbėjo: „2005-ųjų rudenį aš kartu su generolu Eikenberry raportavau, kad kitais, 2006-aisiais, metais laukiame žymiai didesnio masto sukilimo ir kad jis bus daug kruvinesnis, daug blogesnis.“ Nepaisydamas šios baisios prognozės, Vašingtonas atsisakė atsiųsti daugiau karių ir papildomų išteklių. Neumannas teigė prašęs ekonominę pagalbą Afganistano vyriausybei padidinti 600 milijonų dolerių, tačiau Busho administracija ją padidino tik 43 milijonais dolerių.

„Man niekas niekada nesakė: „Tu negali gauti tų pinigų, nes jų reikia Irakui.“ Bet iš tikrųjų buvo kaip tik šitaip“, – pasakojo Neumannas.

Iš pradžių daugeliui politikos veikėjų Vašingtone buvo sunku patikėti, kad Talibanas gali kelti rimtą pavojų. Talibano neįvertino net kai kurie karo vadai, kuriems atrodė, kad jei Talibanas ir kontroliuoja tam tikrus kaimiškuosius rajonus, jis vis tiek nėra jokia grėsmė vyriausybei Kabule. „Manėme, kad Talibano galia yra labai

sumažėjusi“, – dalyvaudamas kariuomenės organizuotoje apklausoje sakė brigados generolas Bernard’as Champoux, 2004–2005 m. buvęs JAV kariuomenės specialios paskirties būrio vado pavaduotoju.

2005-aisiais Helmando provincijoje (Afganistano pietvakarinė dalis) tarnavęs specialiųjų pajėgų kapitonas Paulas Toolanas sakė, kad daugelis oficialių JAV asmenų karą Afganistane klaidingai įsivaizdavo kaip taikos palaikymo ir šalies atkūrimo misiją. Kiekvienam, kuris jo klausėsi, Toolanas stengėsi paaiškinti, kad kova intensyvėja ir kad Talibanas sustiprino savo karinę galią. Jis perspėjo: „Jei to nedarysime tinkamai, tie vyrukai privers mus čia kamuotis daugybę metų.“

Tačiau Busho administracija nuslėpė vidinius būgštavimus ir viešumoje apie karo eigą kalbėjo labai optimistiškai. 2005-aisiais duodamas interviu CNN pokalbių laidos vedėjui Larry Kingui, gynybos sekretorius Rumsfeldas sakė, kad reikalai klostosi taip gerai, jog Pentagonas greitai grąžins namo 2000–3000 karių, t. y. apie 10 procentų Afganistane dislokuotų Jungtinių Valstijų pajėgų.

„Tai yra tiesioginis šalyje pasiektos pažangos rezultatas“, – pareiškė Rumsfeldas.

Tačiau po dviejų mėnesių Rumsfeldo biurą ir kitus oficialius asmenis Vašingtone pasiekė naujas slaptas JAV ambasadoriaus Afganistane perspėjimas. Niūrią 2006 m. vasario 21-ąją savo kablogramoje Neumannas pranašavo, kad „per kelis ateinančius mėnesius padaugės smurto“, nes savižudžiai daugiau sprogdinsis Kabule ir kituose dideliuose miestuose. Neumannas piktinosi tuo, kad Pakistanas talibams suteikia prieglobstį, ir perspėjo: jeigu jiems neskirsime reikiamo dėmesio, viskas gali „baigtis tokia pačia strategine grėsme Jungtinėms Valstijoms, kuri

paskatino mūsų <...> intervenciją daugiau kaip prieš ketverius metus“, kitaip sakant, gali baigtis nauja rugsėjo 11-ąja.

Neumannas taip pat pabrėžė, kad jei visuomenės lūkesčiai nesipildys, mažės jos palaikymas. Dalyvaudamas diplomatų apklausoje, jis sakė: „Maniau, jog svarbu bandyti tam paruošti amerikiečius, kad jie nebūtų nustebinti ir visko neįsivaizduotų priešingai.“

Tačiau visuomenė iš Busho administracijos neišgirdo jokių tikroviškų teiginių. Netrukus po to, kai ambasadorius Neumannas atsiuntė minėtą kablogramą, Bushas apsilankė Afganistane, tačiau neužsiminė nei apie didėjančią smurto lygį, nei apie atsigaunantį Talibaną. Užtat jis mielai kalbėjo apie tokius dalykus kaip demokratijos įsigalėjimas, laisva spauda, mokyklos mergaitėms ir gausėjantis verslininkų sluoksni.

„Mums daro didžiulį įspūdį jūsų šalies pažanga“, – sakė Bushas kreipdamasis į Karzajų per spaudos konferenciją kovo 1-ąją.

Po dviejų savaitių 10-osios kalnų divizijos vadas generolas majoras Benjaminas Freakley per telekonferenciją iš Bagramo aviacijos bazės Pentagono spaudos korpusui tvirtino, kad Talibanas ir Al-Qaeda tikrai nestiprėja. Smurto protrūkius lemia šylantys orai ir jo divizijos puolamieji veiksmai, sakė generolas.

„Mes spaudžiame priešą, – kalbėjo Freakley. – Jei artimiausiomis savaitėmis ar mėnesiais išgirsite apie smurto padidėjimą, tai tikriausiai bus susiję su operacijomis, kurias vykdo Afganistano nacionalinė armija, Afganistano nacionalinė policija ir koalicinės pajėgos. Aš jums sakau: pažanga Afganistane vyksta visą laiką ir tai galima tikrai matyti.“

2. Viceprezidentas Dickas Cheney ir gynybos sekretorius Donaldas Rumsfeldas tariasi Vašingtone 2001 m. spalio 6 d., likus dienai iki JAV kariuomenės pradėto bombardavimo.

4. Šiaurės aljanso kovotojai užima pozicijas fronto tranšėjoje per susirėmimą su Talibano pajėgomis 2001 m. lapkričio 7-ąją. Per kelias ateinančias dienas Šiaurės aljansas, padedamas JAV kariuomenės, perėmė kai kurių didžiųjų miestų kontrolę, įskaitant Mazari Šarifą, Heratą, Kabulą ir Džalalabadą.

3. 82-osios desantinės divizijos kariai ieško ginklų slėptuvės ir ruošiasi jėiti į gyvenamąjį kompleksą per 2002 m. spalį ankstyvą rytą surengtą reidą Afganistano pietryčiuose. Apie 9000 JAV karių liko Afganistane medžioti Al-Qaedos taikinių, nors didžioji dauguma šio tinklo lyderių pabėgo iš šalies, buvo nužudyti arba paimti į nelaisvę.

5. Afganistano kariai, susivieniję su JAV kariuomene, manevruoja su tankais palei kalnus per Tora Boros mūšį 2001 m. gruodį. Po kelias dienas trukusių įtemptų kovų Al-Qaedos lyderis Osama bin Ladenas pabėga iš regiono.